

ŠPANJOLSKA REVOLUCIJA

Dražen Šimleša

U svojoj knjizi Snaga utopije – Anarhističke ideje i akcije u drugoj polovici dvadesetog stoljeća (2000.) Dražen Šimleša piše o građanskom ratu koji je 1930-ih zahvatio Španjolsku. Među ostalima, u izravnom sukobu našle su se i dvije dijametralno suprotne ideje: anarhistička i fašistička, koja je s Francima na čelu odnijela konačnu pobjedu. Upravo zbog specifičnosti situacije u kojoj je anarhizam proveden u praksu, usprkos jačanju radikalnih nacionalističkih struja, razdoblje Španjolskog građanskog rata (ili Španjolske revolucije) od 1936. do 1939. godine postalo je predmetom zanimanja mnogih povjesničara.

Sa zgrade telefonske centrale, anarhistička zastava je bila spuštena i ostala je samo katalonska. To je značilo da su radnici definitivno poraženi/e.

George Orwell

Španjolski anarhisti i anarhistkinje bili su oduševljeni Ruskom revolucijom smatrajući ju početkom velikog preokreta. To je oduševljenje bilo toliko veliko da Angel Pestana, delegat CNT-a (*Nacionalna konfederacija rada*- sindikata bliskog anarhizmu) na kongresu Treće internacionale u Moskvi 1920. godine, nije nakon povratka želio puno pričati o svojim iskustvima zbog straha da ne razočara drugove, iako je tamo poručio boljševicima “da revolucija nije, niti ne može biti djelo samo jedne partije. Jedna partija može, u najboljem slučaju, poticati državni udar. Ali državni udar nije revolucija”. No nakon što su vijesti o boljševičkom teroru sve više stizale i

do Španjolske, CNT se 1922. godine odlučio povući iz sindikalne tvorevine *Treće internacionale*, čime su navukli bijes komunista i boljševika. Konvertitima na boljševizam u CNT-u je uskraćeno povjerenje tako da su oni osnovali Komunističku partiju objavljujući rat svojim dojučerašnjim drugovima. *Federacija anarhista Iberije* (FAI) osnovana je 1927. godine, a *Faistasi* su bili najmilitantniji pripadnici unutar CNT-a i bilo ih je oko 30000.

U svibnju 1936. godine anarhistički je kongres prihvatio “Odluku o konfederalnom shvaćanju slobodarskog komunizma” što je, u stvari, prvi konkretni anarhistički program izgradnje besklasnog društva u svijetu. Španjolski anarhizam s dugom tradicijom imao

Umjetnički prikaz Španjolske revolucije

je veliku podršku i na selu i u gradu, posebno na jugu u Andaluziji, istoku oko Valencije i sjeveroistoku u Aragonu oko Zaragoze. Procjene o broju pripadnika CNT-a idu od milijun do dva milijuna te su bili vodeća snaga revolucije u početku. Na gubitak izbora 1936. godine desnica je pokušala odgovoriti vojnim pučem, no samo su ubrzali revolucionarno kretanje stanovništva. Ubrzo su u roku od 24h zauzete Sevilla, Valencia, Barcelona, Madrid..., no nigdje revolucija nije imala toliko pristalica s toliko žara kao u Kataloniji i uže u Barceloni. Bilo je jasno da ovo nije samo obrana od puča i fašizma već i najjasnije izražavanje dugogodišnjih želja španjolskog naroda. Vjerojatno zbog naivnosti i neiskustva, vodstvo je CNT-FAI-a govorilo kako se buržoaska država sama guši te kako će ju privredna revolucija dokrajčiti. Iz CNT/FAI-a predlažu osnivanje "Obrambenog savjeta" od petnaest članova, pri čemu bi se oni zadovoljili s pet mjesta, što je zapravo eufemizmom izražena želja za podjelom ministarskih fotelja. Naime, nacionalna su se vodstva CNT/FAI-a pravdala da ne žele vršiti anarhističku diktaturu te da se ne može izbjeći ujedinjenje sa svim drugim sindikatima jer Franco sve više dobiva pomoć fašističkih sila. Realan je problem bio, bez obzira na zaplijenjeno, opći nedostatak i zastarjelost oružja kod revolucionara, a kako demokratske zemlje nisu željele pomoći, preostala je samo ruska i meksička vojna pomoć. Takvu situaciju

je maksimalno iskoristila Komunistička partija, do tada minorna politička snaga u zemlji. Tako je došlo do apsurdne situacije da i, nakon komunističkih ubojstava i diktature u Rusiji, anarhisti uvode do tada potpuno marginalnu Komunističku partiju u vladu. Staljin, naravno, nije želio nikakvu socijalnu revoluciju u zemlji, a sukladno svome vođi i španjolski komunisti su uporno ignorirali revolucionarne procese i ograničavali se samo na rat s fašizmom. Uskoro je vlada zahtijevala raspuštanje narodnih milicija i stavljanje svih jedinica pod zapovjedništvo Narodnog fronta. Uzalud su brojni slobodari upozoravali da se revolucija ne smije zanemariti pod lažnim plaštom antifašizma.

Vrhunac sukoba dogodio se 1937. godine za vrijeme krvavih majskih dana započevši pokušajem zauzimanja telefonske centrale koju su držali anarhisti. Uz njih su, koliko možda izgledalo čudno u odnosu na ideološke pozicije, bili i POUM (Radnička partija marksističkog ujedinjenja), čudna stranka koja je u sebi nosila i Marxovo ime, pozivala se na Trockog pa ga se odrekla.... Bez obzira na različita polazišta, članovi POUM-a bili su na sličnim, ako ne i istim pozicijama s anarhistima, te su se zajedno s njima borili u petodnevnim borbama u Barceloni, zbog čega su ih anarhisti iznimno cijenili. Na strani koja nije dopuštala

uništenje revolucije poginulo je 500 ljudi u tih pet dana, a *Durrutijevi prijatelji*, najradikalniji dio anarhističkog pokreta, su u proglasu *Durrutijevi prijatelji optužuju* napisali kako

Anarhistica u Španjolskoj revoluciji

smatraju da je revolucija majskim događajima 1937. godine nestala. U narednim danima sve je više jačao teror prema slobodarima Španjolske te su mnogi ubijani u zatvorima, dok bi se drugi spašavali bijegom.

Pošto su odmah na početku bili više usmjereni na organiziranje privrede, a ne političke vlasti, slobodari su se Španjolske pokazali iznimno uspješnima na području samoupravljanja. Svi posjedi i tvornice industrijalaca i frankista, koji su poslije revolucije pobjegli, kolektivizirani su i predani na zajedničko upravljanje. Čak 90% zemljoradnika je već na početku željelo ući u zajednice. Pošto nije bilo granica među selima, ljudi su bili efikasniji u međusobnom pomaganju i stvarane su kompenzacijske blagajne. Iako po uvriježenom mišljenju neuki, ti su seljaci uspjeli održati duh solidarnosti i razvijati smisao za praktično. Anders Corr (1994) zaključuje da je "na području slobodnog teritorija bilo 2000 kolektiva u kojima je participiralo oko 800000 ljudi". Godinu dana nakon osnivanja prinosi zajednica povećani su za 30% do 50%, što dovoljno

govori o poletu i zanosu koji su vodili ljude u budućnost. Slični uspjesi odvijali su se i u gradskim područjima, iako su tamo nailazili na veće probleme zbog blizine vlasti sklone etatizmu. Nakon uništenja revolucionara u maju 1937. godine, vlada je dekretom od 10. kolovoza naredila raspuštanje "regionalnog savjeta za obranu" u Aragonu. Pod vodstvom generala Listera pohapšeni su „odgovorni“, ispražnjeni komunalni magacini i potpuno je uništeno 30% aragonskih zajednica. Vlast je poništila i katalonski dekret o područstvljavanju iz listopada 1936. godine jer je, navodno, bio protivan ustavu. Tako su se u tvornice vratili stari vlasnici i gazde, ali sada kao članovi Komunističke partije.

Poslije Drugog svjetskog rata razmatrala se i mogućnost kraja anarhizma zbog propasti Španjolske revolucije. Tako su kritizirani razni problemi u Španjolskoj revoluciji: opstanak novca, proizvodnja za tržište, seksistički odnos prema ženama...sumirani u tezi da se tu radilo o samoupravljačkom kapitalizmu, a ne o nekakvim revolucionarnim oblicima privredne i životne organizacije.

Smatram da Španjolska revolucija ostaje jedan od najvećih i najdalekosežnijih pokušaja da se u teškim uvjetima pokuša organizirati život na egalitarnim i slobodarskim principima unatoč tomu što neke od kritika stoje (npr. odnos prema ženama na što je još i Emma Goldman 1929. godine upozoravala). Ostaje činjenica da je anarho-sindikalizam od tada u padu te su se od tada pored njega tražile i druge metode organiziranja.

Luigi Fabbri (1921) je i više nego u pravu tvrdeći da je sukob na ljevici obilježen liberticidom.